

PAPER DETAILS

TITLE: ÖĞRETMEN ALGILARINA GÖRE ETKİLİ ÖĞRETMEN DAVRANISLARI

AUTHORS: Ayfer SAHİN

PAGES: 239-259

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1492675>

Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları

Ayfer ŞAHİN¹

ÖZET

Araştırmanın amacı, öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikleri ve bu özelliklerin önem sıralarını belirlemektir. Araştırmada Kırşehir il merkezinde görev yapan öğretmenler çalışmanın evrenini oluşturmuştur. Evrenin tamamına ulaşıldığından örneklem tayinine gidilmemiştir. Veri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Veriler, frekans ve yüzde teknikleri kullanılarak analiz edilmiş ve tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda; öğretmen algılarına göre “kişilik”, “meslekî yeterlilik”, “öğrenciye karşı tutum” ve “alan bilgisi” olarak gruplanmış olan etkili öğretmen davranışları ve bu davranışların önem sıraları tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma grubundaki öğretmenlere göre, etkili öğretmen davranışlarının tercih sıralamalarının öğretmenlerin branşlarına göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Etkili öğretmen davranışları, algı.

Effective Teacher's Attitudes According to Teacher's Perceptions

ABSTRACT

Aim of this research is to determine the qualifications which an effective teacher should have and to designate these qualifications according to their importance in the light of teachers' perception. Teachers working in Kırşehir city center have been the environment for this research. A specific sample hasn't been chosen because all the environment has been reached. The questionnaire which has been made by the researcher has been used in order to collect data and these data have been analysed by using techniques of frequency and percentage and then interpreted in schedules. At the end of the research, effective teacher attitudes in the light of their perceptions have been classified as "personality", "professional sufficiency", "behaviour to students", "branch knowledge" and determined order of their importance. According to the teachers in this working group, preference orders of effective teacher qualifications have not changed in terms of their branches.

KEYWORDS: Effective teacher attitudes, perception.

¹ Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kırşehir, asahin@ahievran.edu.tr

GİRİŞ

Öğretmenlik mesleği, 1973 tarihli 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda şöyle tanımlanmıştır: “Öğretmenlik; devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili öğretim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir”. Aynı yasada “hangi kademede olursa olsun öğretmen adaylarının yüksek öğretimden geçmeleri esastır ve öğretmenlik mesleğine hazırlık, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyonla sağlanır” hükmüyle de öğretmen adaylarının yetiştirme ölçütleri ve dolayısıyla öğretmenlerin sahip olmaları gereken davranış kategorileri belirlenmiştir.

Öğretmenler, geleceğin mimarlarıdır. Öğretmen bir yandan bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerinin eğitimi görevini yürütürken diğer yandan davranışları ile onları etkiler. Öğretmenin samimi, anlayışlı sabırlı olması öğrenciyi olumlu düşünmeye sevk edecek, aksi davranışlar ise öğrenci üzerinde olumsuz etki yaratacaktır (Güçlü, 2000: 21). Öğretme-öğrenme sürecinde yer alan unsurlar içerisinde kendisine verilen görev ve sorumluluklar bakımından en önemli unsur hiç şüphesiz ki öğretmenlerdir. Kalkınmanın ve çağdaşlaşmanın en önemli girdisi iyi yetiştirilmiş insan gücüdür. Nitelikli insan gücünü yetiştiren ise, nitelikli öğretmendir.

Öğretmenlik, bilgi ve becerilerin yanı sıra tutum ve düzenli alışkanlıkları da gerektiren bir meslektir. Bu nedenle okullarda öğrenim gören öğretmen adaylarının meslekle ilgili değer ve tutum kazanmaları da, en az bilgi kadar gereklidir (Çeliköz ve Çetin, 2004). Küçükahmet'e göre (2003: 68), “Tutumlar, öğretmenlerin öğrencileri etkileyen en önemli kişilik özelliklerinden birisidir ve özellikle mesleğe, öğrenciye ve okul çalışmalarına yönelik tutumlar, öğrencilerin öğrenmesine ve kişiliğine geniş ölçüde etki etmektedir”.

Bir örgüt olarak okulun başarısı, etkililiği temelde sistemi işletip uygulayacak olan öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Öğrencilerin öğrenmelerinin ve okulların nasıl geliştirilebileceğine ilişkin kararlar alırken öğretmenlerin niteliğini göz ardı etmek mümkün değildir (Blanton ve diğerleri, 2003).

Toplumun eğitimden ve dolayısıyla öğretmenlerden beklentilerinin artması, eğitim sistemi içinde öğretmenlerin rollerini değiştirmiştir. Brophy ve Alleman (1991), öğretmenin cana yakın olmasının, heves ve coşku dolu olmasının, değişim ve gelişim taraftarı olmasının, insancıl olmasının, düşünen ve düşüncelerini yansıtan kişiler olmasının etkili öğretmenliğin vazgeçilmez öğelerinden olduklarını söylemektedir.

Öğretmen sınıf yönetiminin en etkili ögesidir. Etkili bir sınıf yöneticisi olarak öğretmenden; sınıfın eğitim için hazırlanması, sınıf kurallarının öğrencilerle belirlenip öğrencilere benimsetilmesi, öğretimin düzenlenip sürdürülmesi ve öğrencilerin uygun davranışlarının sağlanması beklenmektedir (Ağaoğlu, 2002). Öğretmenin uygun bir öğrenme ortamı ve sınıf düzeni sağlaması sınıftaki en

önemli işlevlerindendir. Jeans (1995) öğretmenlerin tutum ve davranışlarının öğrenciler üzerinde çok önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Öğretmenin öğrencilerin, dolayısıyla da birey ve toplumun üzerindeki güçlü etkisi, bir etkileşim süreci olan eğitimi planlayan, uygulayan ve değerlendiren kişi olmasından kaynaklanmaktadır.

Harris' e (1991) göre, etkili yönetilen bir sınıfta öğrencilerin görevle ilgili olma düzeyleri yüksek, bozucu davranışların düzeyi düşük, öğretim zamanının amaçlar yönünde kullanış düzeyi yüksektir (Akt. Başar, 1994: 18). Etkili bir sınıf yönetimi için gerekli olan eğitim süreçlerinin düzenlenmesinden ve yürütülmesinden öğretmen sorumludur. Clark ve diğerlerine (1984) göre de, okulda etkili öğretimi sağlayan temel etkenler öğretmen ve öğrencidir. Sınıfın büyüklüğü, eğitim ve öğretim stratejileri gibi fiziksel imkânlar etkili öğretimin gerçekleşmesinde ikinci derecedeki etkenlerdir (Akt. Balcı, 1993:30).

Konularına hakim olan öğretmenler öğrencilerini derse aktif olarak katarlar. Bu öğretmenler ders sunularını açık, öğrencilerin öğrenme esnasında karşılaştıkları sorunları bilen, öğrencilerin soruları için hazır ve verdikleri cevaplarda herhangi bir kaçamak ve belirsizlik olmayan öğretmenlerdir (Woolfolk, 1998:503). Öğretmenin etkililiği, öğretmenin uygun araç ve yöntemleri eğitimsel amaçları gerçekleştirebilecek biçimde kullanabilmesidir. Bu dinamik süreçleri eğitim ve öğretimin hedefleri doğrultusunda yönlendirecek öğretmene önemli görevler düşmektedir.

Eğitimden beklenenlerin gerçekleştirilebilmesi için, amaçların tümüyle gerçekleşmesi zorunludur. Bu nedenle ülkemizde eğitimin amaçlarına ulaşabilmesi ve etkili olabilmesi için, öğretmenlerin öncelikli olarak etkili olması gerekmektedir. Formal bir örgüt olarak okulda bulunan insanların rolleri genel olarak belirlenmiştir. Okul sisteminin amacına ulaşması, bu rolleri üstlenen bireylerin rollerini yeterli ve etkili bir şekilde yerine getirmelerine bağlıdır.

Etkili sınıf yönetiminin önemli değişkenlerinden biri öğretmen davranışlarıdır. Yani etkili öğretmen yalnızca öğretimin nasıl yapılacağını ya da öğretim sırasında karşılaşılan sorunların nasıl çözüleceğini bilen değil, bildiklerinden hangisini ne zaman uygulayabileceğine karar veren ve bunu uygulayan öğretmendir. Yeterli öğretmenler planlı, düzgün konuşan, çeşitli araç gereçleri kullanıp yöntemleri uygulayabilen öğretmenlerdir. Etkililik ise öğretmen ve öğrencilerin yaptıklarının bir işlevidir. Etkililikte, öğrenci ve öğretmenlerin gereksinimleri ile yapılacak işin gerekleri rol oynar. Etkililik, ortama getirilen bir nitelik değil ortamla baş etmek için yapılanlardır (Açıkgöz, 2003).

Demirel (1999), öğretmen niteliklerinin nasıl olması gerektiği konusunda yapılan araştırmaların daha çok “etkili öğretmenin nitelikleri” üzerinde odaklandığını ve öğretmenin sahip olması gereken niteliklerin temelde meslekî ve kişisel nitelikler olduğunu belirtmektedir. Son yıllarda öğretmenin kişisel niteliklerinden çok öğretmen davranışlarının öğrencilerdeki davranış değişikliklerini etkilediğinin gözlenmesiyle öğretmen davranışları araştırmalarda

artarak yerini almaktadır (Darling & Hammond, 1999; Wenglinsky, 2000). Öğretmen yetiştirme programları da öğrencilerde davranış değişikliğine yol açan öğretmen davranışları belirlenerek düzenlenmektedir. Bu nedenle eğitim sisteminin dinamik süreçlerini eğitim ve öğretimin hedefleri doğrultusunda yönlendirecek olan öğretmenlerle ve öğretmenlik mesleğiyle ilgili araştırmaların yapılması önem arz etmektedir.

Kırkkaya (2006), öğretmenlerin okulun amaçlarından haberdar olma düzeyinin, ders işlerken kullanılan metot ve teknikleri tanıma ve uygulama düzeyinin, sınıfın ses, ışık, ısıtma ve havalandırma düzeyinin, sınıfın öğrenci sayısının, sınıfın temizlik düzeyinin, sınıf kurallarının önceden belirlenmesinin ve sınıf kurallarının yapısının öğretmenlerin etkililiğini en fazla etkileyen eğitimsel etkenler olduğunu saptamıştır.

Korkmaz (2007), “İlköğretim Okullarında Etkili Sınıf Yönetiminde Öğretmen Davranışlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmada, öğretmenler ile 6-8. sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre öğretme-öğrenme süreci ile sınıf içinde öğretmenlerin davranışlarını değerlendirmiştir. Eğitim-öğretimi etkileyen sınıf içi uygulamalarda var olan duruma yönelik öğretmenlerin algılaması ile öğrencilerin görüşlerinin karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonucunda; öğretmenlerin kendilerini sınıf yönetimi becerilerinde öğrencilerin değerlendirmesine göre daha olumlu gördüklerini ortaya konulmuştur.

Demirbolat (1999), Sınıf içi demokratik tutum ve davranışlar açısından sınıf öğretmenlerinin ilköğretim müfettişleri ve kendileri tarafından nasıl algılandıklarını araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sınıf öğretmenlerinin kendilerini algılamalarına göre, öğrencinin değerlendirilmesine notu önemli bir ölçek olarak kabul etmemeyi “iyi”; her öğrencinin birey olarak varlığına saygı duymayı, öğrenciden gelen eleştiriye olumlu tepki vermeyi, öğrenci ile ilişkilerde nazik olmaya özen göstermeyi ve önyargılardan kurtulmayı “çok iyi” düzeyde gerçekleştirdikleri ortaya konulmuştur.

Hart (1986), tarafından yapılmış bir diğer çalışmanın konusunu lise son sınıf öğrencilerinin öğrenim yaşantılarında en çok sevdikleri, en az sevdikleri ve en başarılı saydıkları öğretmenlerini göz önünde bulundurarak değerlendirmeleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda en başarılı sayılan öğretmenin özelliklerini şöyle sıralamışlardır: Yaptığı işi ilgi çekici hale getirebilen, iyi plan yapabilen ders ve ödevleri iyi açıklayabilen kişileri başarılı öğretmen olarak tanımlamışlardır (Akt: Oğuzkan, 1989).

Öğretmenlerin söz ve davranışları yalnızca kendilerini ilgilendirmez. Çevresindekileri ve bütün toplumu etkiler. Bu nedenle okullarımızın etkili olabilmesi için ilk önce öğretmenlerimizin etkili olması gerekmektedir. Etkili öğretmen yetiştirmenin önemi, öğretmenin öneminden kaynaklanmaktadır. Toplumun eğitimden ve dolayısıyla öğretmenlerden beklentilerinin artması, eğitim sistemi içinde öğretmenlerin rollerini değiştirmiştir. Tüm bunlara dayalı

olarak, öğretme ve eğitim işinin önderi olan, etkili öğretmenlerin özelliklerinin neler olduğunun ortaya konulması önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikleri belirlemektir. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1.Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikler ile ilgili dağılım nasıldır?
- 2.Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikler, öğretmenlerin branşlarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

YÖNTEM

Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin tespit edilmeye çalışıldığı betimsel nitelikteki bu çalışmada var olan durumun ortaya konulması amaçlandığından tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kırşehir il merkezinde görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşılmaya çalışıldığından örneklem tayinine gidilmemiştir. Kırşehir il merkezinde toplam 1413 Öğretmen görev yapmaktadır (Kırşehir Millî Eğitim Müdürlüğü, Stratejik Plan Kitapçığı, 2009). Araştırmacı tarafından il merkezindeki tüm okullara anket bizzat götürülmüş ve okulda olan öğretmenlerden gönüllü olanlara doldurtulmuştur. Böylece 715 Anketin doldurulması temin edilebilmiştir. Ancak 104 anketin eksik veya yanlış doldurulduğu görüldüğü için çalışmaya dahil edilmemiştir. Böylece 611 öğretmen örneklem alınmıştır.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin branş çeşitliliği çok fazla olduğundan bir birine yakın branşlar gruplanmıştır. Örneğin ilköğretim matematik ve lise matematik öğretmenleri bir grupta, ilköğretim Türkçe ve lise edebiyat öğretmenleri bir grupta, ilköğretim fen ve teknoloji öğretmenleri ile lise fizik, kimya, biyoloji öğretmenleri bir grupta değerlendirilirken, sayısal olarak çok küçük olanlar ise “diğer” seçeneğinde birleştirilmiştir. Bu işlemler sonucunda oluşan örneklem grubundaki öğretmenlerin branşlarına göre dağılımları tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklem Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Branşlara Göre Dağılımı

Öğretmenlerin Branşları	f	%
Sınıf Öğretmeni	230	37,6
Türkçe- Edebiyat	51	8,3
Matematik	50	8,2

Fen ve Teknoloji Grubu	46	7,5
Sosyal- Tarih Grubu	45	7,4
Diğer	189	30,9
Toplam	611	100,0

Gruplamadan sonra çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin branşlara göre dağılımları Tablo 1’de de görüldüğü gibi şu şekilde oluşmuştur: Öğretmenlerin % 37,6’sı sınıf öğretmeni, % 8,3’ü Türkçe-edebiyat öğretmeni, % 8,2’si matematik öğretmeni iken, % 30,9’u diğer branşlardaki öğretmenlerdir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada verileri toplamak için Kırşehir Merkez İlçedeki okullarda görev yapan 150 öğretmene etkili bir öğretmende bulunması gereken davranışların neler olması gerektiğini maddeler halinde yazmaları istenmiştir. Öğretmenlerin yazdıkları ifadeler araştırmacı tarafından okunup değerlendirilmiştir. Benzeşen maddeler çıkarılmış ve etkili öğretmende bulunması gereken özellikler “kişilik”, “meslekî yeterlilik”, “öğrenciye karşı tutum” ve “alan bilgisi” olarak gruplandırılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen ifadeler alan uzmanlarıyla görüşülerek, kişilik özellikleri ile ilgili 16 madde, mesleki yeterlilik ile ilgili 13 madde, Öğrenciye karşı tutum ile ilgili 11 madde ve alan bilgisi ile ilgili 6 madde olarak gruplandırılmış ve böylece etkili öğretmende bulunması gereken özellikler ile ilgili anket oluşturulmuştur. Daha sonra örneklem grubundaki öğretmenlere bu maddeleri kendi içlerinde (kişilik özelliklerini 1’den 16’ya kadar ve alan bilgisi bölümündekileri 1’den 6’ya kadar gibi) önem sırasına koymaları istenmiştir. Anket öğretmenlere araştırmacı tarafından bizzat açıklanarak uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Anket yoluyla toplanan veriler, bilgisayarda SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle, çalışma grubundaki öğretmenlerin etkili bir öğretmende bulunması gerektiğine inandıkları davranışların önem sırasının belirlenmesi için her bir maddenin tercih sıraları frekansı ve yüzdelikleri belirlenmiştir.

Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin, öğretmenlerin branşlarına göre nasıl bir dağılım gösterdiğini ortaya koymak için; tercih sıraları branşlara göre gruplanmıştır. Ayrıca Kay-kare testi ile çalışma grubundaki öğretmenlerin branşlarına göre, etkili bir öğretmende bulunması gerektiğine inandıkları davranışların tercih sıralamaları arasındaki farkın anlamlılığına da bakılmıştır.

Öğretmenlerin branşlarına göre etkili bir öğretmende bulunması gerektiğine inandıkları davranışların tercih sıralamaları arasında anlamlı farklılığa bakılırken, değeri 0,5’den düşük olan hücre oranının % 20’den fazla olduğu görülmüştür. Ölçeğin amacı gereği maddeler arasında birleştirme işleminin uygun olmamasından dolayı, kay-kare değerlerinden ziyade, frekans ve yüzdelik değerlerinin dikkate alınmasının (Büyüköztürk, 2007: 149) daha doğru olacağı

düşünüldüğünden tablolarda sadece yüzde ve frekans değerlerine yer verilmiştir. Yorumlamalar da bu istatistik işlemler üzerinden yapılmıştır.

BULGULAR, YORUM ve TARTIŞMA

“Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikler ile ilgili dağılım nasıldır?” Sorusu ile ilgili bulgular 2-5. tablolarda sunulmuştur:

Tablo 2. Öğretmenlerin Algılarına Göre Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Alan Bilgisi Özellikleri ile İlgili Tercih Sıralarına Yönelik Dağılım

Etkili Öğretmende Bulunması Gereken Alan Bilgisi Özellikleri (Tercih Sıralı)	f	%	Yığılmış Yüzde
1. Alanında yeterli bilgi birikimine sahip olmalıdır	321	52,5	52,5
2. Bildiklerini öğrencilerine aktarabilmelidir	129	21,1	73,6
3. Alanıyla ilgili yenilikleri yakından takip etmeli ve bilgilerini güncellemelidir	74	12,1	85,7
4. Alanıyla ilgili kitaplardan oluşan bir kütüphanesi olmalıdır	47	7,7	93,4
5. Müfredattan ve müfredat programındaki olası değişikliklerden haberdar olmalıdır	30	4,9	98,3
6. Öğrencilerini nesnel olarak değerlendirebilecek ölçme-değerlendirme bilgisine sahip olmalıdır	10	1,6	100,0
Toplam	611	100,0	-

Tablo 2’deki bulgulara göre öğretmenlerce, alanda yeterli bilgiye sahip olma ve bildiklerini öğrencilerine aktarabilme *alan bilgisi* grubunda en önemli iki değer olarak görülmektedir (% 73,5). Daha sonra “alanıyla ilgili yenilikleri yakından takip etmeli ve bilgilerini güncellemelidir” (% 12,1) ve “alanıyla ilgili kitaplardan oluşan bir kütüphanesi olmalıdır” (% 7,7) önemli görülen diğer alan bilgisi davranışlarıdır.

Tablo 3. Öğretmenlerin Algılarına Göre Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Kişilik Özellikleri ile İlgili Tercih Sıralarına Yönelik Dağılım

Etkili Öğretmende Bulunması Gereken Kişilik Özellikleri (Tercih Sıralı)	F	%	Yığılmış Yüzde
1. Çevresine ve öğrencilerine davranışlarıyla model olmalıdır	189	30,9	30,9
2. Güzel ahlaklı olmalıdır	69	11,3	42,2
3. Kendisiyle barışık olmalıdır	59	9,7	51,9
4. Çalışkan ve üretici olmalıdır	57	9,3	61,2
5. Milletin değerlerine, gelenek ve göreneklerine bağlı olmalıdır	42	6,9	68,1
6. Türkçe’yi doğru, güzel ve etkili kullanmalıdır	38	6,2	74,3

7. Söyledikleriyle yaptıkları tutarlı olmalıdır	31	5,1	79,4
8. Hak ve özgürlüklere saygılı olmalıdır	25	4,1	83,5
9. Lider ve yönetici olmalıdır	23	3,8	87,3
10. Sosyal, kültürlü ve entelektüel olmalıdır	21	3,4	90,7
11. Yeniliğe ve gelişime açık olmalıdır	18	2,9	93,6
12. Sözüne güvenilir olmalıdır	15	2,5	96,1
13. Dış görünüşüne özen göstermelidir	8	1,3	97,4
14. Meraklı, araştırmacı olmalı; gazete, dergi, kitap okumalıdır	6	1,0	98,4
15. Güçlü bir empati becerisi olmalıdır	5	0,8	99,2
16. Beden dilini iyi kullanmalıdır	5	0,8	100,0
Toplam	611	100,0	-

Öğretmen algılarına göre, etkili bir öğretmende bulunması gereken *kişilik özellikleri* ile ilgili önem sıralarının yer aldığı tablo 3 incelendiğinde; % 30,9 ile “çevresine ve öğrencilerine davranışlarıyla model olmalıdır” seçeneğinin birinci sıradan tercih edildiği dikkat çekmektedir. İkinci sırada tercih edilen değer ise öğretmenlerin güzel ahlâklı olması yönündedir (% 11,3). Bu iki maddenin öğretmenlerce daha önemli görülmüş olması oldukça anlamlı bulunmuştur. Öğretmenlerin iyi model ve güzel ahlâk sahibi olarak, öğrencilerine sadece bilgi yükleyen değil, toplumun yitirmeye yüz tutan değerlerinin, insanî vasıfların öğretilmesinin de bir o kadar önemli görüldüğü şeklinde yorumlanmıştır.

Diğer kişilik özellikleri olarak sırasıyla; “kendisiyle barışık olmalıdır” (% 9,7), “çalışkan ve üretici olmalıdır” (% 9,3), “milletinin değerlerine, gelenek ve göreneklerine bağlı olmalıdır” (% 6,0) ve “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmalıdır” (% 6,2) seçenekleri en çok tercih edilen davranışlar olmuştur. Öğretmen algılarına göre iletişimin en etkili öğesi olan ana dilini iyi kullanmanın çok önemli bir katılım yüzdesine sahip olmaması ve en önemli değerler arasında görülmemiş olması oldukça düşündürücü bulunmuştur. Sönmez (1992: 8) tarafından yapılan araştırmada da sınıf öğretmenlerinin sınıf içi iletişim becerileri bakımından yetersiz oldukları ortaya konulmuştur.

Bu bölümde en etkisiz davranışlar olarak 15. ve 16. sırada “güçlü bir empati becerisi olmalıdır” ve “beden dilini iyi kullanmalıdır” seçenekleri yer almıştır. Bu bulgu, Çalışkan (2003: 83) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenlerinin Sözel Olmayan İletişim Davranışlarının Değerlendirilmesi”ne ilişkin araştırmadaki, sınıf öğretmenlerinin mimikleri, imleri, jestleri (beden dilini) yeterince kullanmadıkları yönündeki bulgusuyla paralellik arz etmektedir. Yine, çalışmada öğretmenlerin beden dilini iyi kullanmalarının öğretimin etkili hale getirilmesinde çok etkin bulmamaları ile Richmond ve Mc Crockey (1995)’nin yapmış oldukları çalışmanın bulguları paralellik arz etmemektedir. Richmond ve Mc Crockey, 10.000’den fazla öğretmenin, sözsüz iletişimin öğretmen – öğrenci ilişkilerini düzeltmede kelimelerden çok daha fazla etkili olduğunu dile

getirdiklerini, öğretmenlerin sözsüz iletişim aracılığıyla sınıftaki kontrolü daha iyi sağlayabildiklerini ortaya koymuşlardır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Algılarına Göre Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Meslekî Yeterlilik Özellikleri ile İlgili Tercih Sıralarına Yönelik Dağılım

Etkili Öğretmende Bulunması Gereken Meslekî Yeterlilik Özellikleri (Tercih Sıralı)	f	%	Yığılmış Yüzde
1. Derslerine planlı ve hazırlıklı girmelidir	170	27,8	27,8
2. Sınıfını iyi yönetmeli, sınıf içi düzeni ve disiplini sağlayabilmelidir	165	27,0	54,8
3. Öğrencilerinin bireysel farklılıkların keşfedebilmeli ve her birinin öğrenme hızı ve biçimine uygun öğrenme imkânı sağlamalıdır	111	18,2	73,0
4. Kendisini ve bilgilerini güncellemelidir	49	8,0	81,
5. Derslerine zamanında girmelidir	22	3,6	84,6
6. Öğrencilerini derste aktif kılacak stratejileri benimsemelidir	20	3,3	87,9
7. Öğrencilerini objektif olarak değerlendirebilmelidir	19	3,1	91,
8. Öğrencilerinin içinde bulunduğu gelişim dönemlerinin özelliklerini bilmeli ve durumlarına uygun davranış geliştirmelidir	18	2,9	93,9
9. Öğrencilerini tanımalı ve yeteneklerine uygun alanlara yöneltme yapabilmelidir	14	2,3	96,2
10. Okulun her türlü etkinliğine katılmalıdır	8	1,3	97,5
11. Ekip ruhuna sahip olmalıdır, takımla (okulun diğer çalışanlarıyla) iyi ilişkiler kurmalıdır	7	1,1	98,6
12. Bilgi teknolojilerini derslerinde yeteri kadar kullanmalıdır	5	0,8	99,4
13. Sınıf içi pekiştiricileri (ödül ve ceza) yerinde kullanabilmelidir	3	0,5	100,0
Toplam	611	100,0	-

Tablo 4’de öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken meslekî yeterlilik özellikleriyle ilgili çalışmaya katılan öğretmenlerin tercih sıraları ve bu tercihlere katılım yüzdeleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde, örneklem grubundaki öğretmenlerin ilk üç sırada “derslerine planlı ve hazırlıklı girmelidir (% 27,8)”, “sınıfını iyi yönetmeli, sınıf içi düzeni ve disiplini sağlayabilmelidir (% 27)” ve “öğrencilerinin bireysel farklılıkların keşfedebilmeli ve her birinin öğrenme hızı ve biçimine uygun öğrenme imkânı sağlamalıdır (% 18,2)” özelliklerini seçtikleri görülmektedir. Bunun yanında öğretmen algılarına göre etkili öğretmende bulunması gereken diğer özelliklerin öncelik sıralamaları ve yüzdeleri şu şekilde olmuştur: “Kendisini ve bilgilerini güncellemelidir (dördüncü sırada; % 8)”, “derslerine zamanında girmelidir (beşinci sırada; % 3,6)”, “öğrencilerini derste aktif kılacak stratejileri benimsemelidir (altıncı sırada; % 3,3) ve “öğrencilerini objektif olarak değerlendirebilmelidir (yedinci sırada; % 3,1).

Tablo 5. Öğretmenlerin Algılarına Göre Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Öğrenciye Karşı Tutum Özellikleri ile İlgili Tercih Sıralarına Yönelik Dağılım

Etkili Öğretmende Bulunması Gereken Öğrenciye Karşı Tutum Özellikleri (Tercih Sıralı)	f	%	Yığılmalı Yüzde
1. Öğrencisini her yönüyle tanımalıdır	192	31,4	31,4
2. Öğrencilerini sevmeli, sevdiğini hissettirmelidir	139	22,7	54,1
3. Öğrencilerine bilgi aktaran değil, onları bilgiye ulaştıran olmalıdır	83	13,6	67,7
4. Öğrencilerini kendi çocukları gibi değerlendirmelidir	52	8,5	76,2
5. Öğrencilerinin kendilerine özgü düşüncelerini ortaya koyabilmeleri için onlara fırsat vermelidir	40	6,5	82,7
6. Öğrencileri arasında ayırım yapmamalıdır	34	5,6	88,3
7. Öğrencilerini küçümsememeli, alay etmemelidir	24	3,9	92,2
8. Öğrencilerine verdiği sözleri tutmalıdır	19	3,1	95,3
9. Öğrencilerini notla tehdit etmemelidir	18	2,9	98,2
10. Öğrencilerine karşı iyi bir dinleyici olmalıdır	6	1,0	99,2
11. Öğrencilerinin problemleri ile ilgilenmelidir	4	0,7	100,0
Toplam	611	100,0	-

Etkili bir öğretmende bulunması gereken öğrenciye karşı tutum özellikleriyle ilgili önem sıralı tablo 5 incelendiğinde “öğrencilerini her yönüyle tanımalıdır” seçeneğinin % 31,4 yüzdeyle birinci sırada tercih edildiği görülmektedir. “Öğrencilerini sevmeli ve sevdiğini hissettirmelidir” seçeneği ikinci sırada tercih edilmiştir (% 22,7). “Öğrencilerine bilgi aktaran değil, onları bilgiye ulaştıran olmalıdır %13,6”; “öğrencilerini kendi çocukları gibi değerlendirmelidir % 8,5” ve “öğrencilerinin kendilerine özgü düşüncelerini ortaya koyabilmeleri için onlara fırsat vermelidir % 6,5” seçenekleri ise öğretmenler tarafından daha çok tercih edilen diğer özelliklerdir. Kasatura’nın (1991), yapmış olduğu bir araştırmada da ergenlerin büyük çoğunluğunun öğrencilerine demokratik davranan, onlara seçim ve söz hakkı tanıyan öğretmenlerin dersinin daha neşeli ve daha disiplinli geçtiği ortaya konulmuştur.

“Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken özellikler, öğretmenlerin branşlarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?” Sorusu ile ilgili bulgular 6-9. tablolarda sunulmuştur:

Tablo 6. Öğretmenlerin Algılarına Göre Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Alan Bilgisi Özelliklerinin Öğretmenlerin Branşlarına Göre Dağılımı

Etkili Öğretmende Bulunması Gereken Alan Bilgisi Özellikleri	Branşlar						Toplam
	Sınıf	Türkçe -Ede.	Mat	Fen ve Tek.	Sos.- Tarih	Diğer	

Alanıyla ilgili kitaplardan oluşan bir kütüphanesi olmalıdır	f	21	4	2	4	3	13	47
	%	3,4	0,7	0,3	0,7	0,5	2,1	7,7
Müfredattan ve müfredat programındaki olası değişikliklerden haberdar olmalıdır	f	16	2	1	3	2	6	30
	%	2,6	0,4	0,2	0,5	0,3	1,0	5,0
Alanında yeterli bilgi birikimine sahip olmalıdır	f	106	27	30	25	21	112	321
	%	17,3	4,4	4,9	4,1	3,4	18,3	52,5
Alanıyla ilgili yenilikleri yakından takip etmeli ve bilgilerini güncellemelidir	f	38	3	4	4	7	18	74
	%	6,2	0,5	0,7	0,7	1,1	2,9	12,1
Bildiklerini öğrencilerine aktarabilmelidir	f	44	14	13	10	12	36	129
	%	7,2	2,3	2,1	1,6	2,0	5,9	21,1
Öğrencilerini nesnel olarak değerlendirebilecek ölçme-değerlendirme bilgisine sahip olmalıdır	f	5	1	0	0	0	4	10
	%	0,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,7	1,7
Toplam	f	230	51	50	46	45	189	611
	%	37,7	8,3	8,2	7,5	7,4	30,9	100,0

Öğretmenlerin algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken alan bilgisi özelliklerinin öğretmenlerin branşlarına göre dağılımı ile ilgili tablo incelendiğinde tüm branşlardaki öğretmenlerin “alanında yeterli bilgi birikimine sahip olmalıdır” seçeneğini birinci sırada tercih ettikleri görülmektedir. Tüm branşlardaki öğretmenlerin ikinci sırada da “bildiklerini öğrencilerine aktarabilmelidir” seçeneğinde birleşmeleri oldukça dikkate değer bulunmuştur. Yine örneklem grubunu oluşturan tüm branşlardaki öğretmenler en son sırada “öğrencilerini nesnel olarak değerlendirebilecek ölçme-değerlendirme bilgisine sahip olmalıdır” davranışını seçmişlerdir. Bu nedenle öğretmenlerin algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken alan bilgisiyle ilgili davranışların önem sıralarının anlamlı olarak farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Algılarına Göre Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Kişilik Özelliklerinin Öğretmenlerin Branşlarına Göre Dağılımı

Etkili Öğretmende Bulunması Gereken Kişilik Özellikleri	Branşlar						Toplam	
	Sınıf	Türkçe -Ede.	Mat .	Fen ve Tek.	Sos.-Tarih	Diğer		
Çevresine ve öğrencilerine davranışlarıyla model olmalıdır	f	70	16	15	16	13	59	189
	%	11,5	2,6	2,5	2,6	2,1	9,7	30,9
Sosyal, kültürlü ve entelektüel olmalıdır	f	6	2	2	2	5	4	21
	%	1,0	0,3	0,3	0,3	0,8	0,7	3,4
Hak ve özgürlüklere saygılı olmalıdır	f	6	2	5	3	0	9	25
	%	1,0	0,3	0,8	0,5	0,0	1,5	4,1

Söyledikleriyle yaptıkları tutarlı olmalıdır	f	7	3	2	2	3	14	31
	%	1,1	0,5	0,3	0,3	0,5	2,3	5,1
Kendisiyle barışık olmalıdır	f	21	3	5	7	5	18	59
	%	3,4	0,5	0,8	1,1	0,8	2,9	9,7
Çalışkan ve üretici olmalıdır	f	33	2	5	2	3	12	57
	%	5,4	0,3	0,8	0,3	0,5	2,0	9,3
Lider ve yönetici olmalıdır	f	11	1	2	2	3	4	23
	%	1,8	0,2	0,3	0,3	0,5	0,7	3,8
Milletinin değerlerine, gelenek ve göreneklerine bağlı olmalıdır	f	11	8	3	4	1	15	42
	%	1,8	1,3	0,5	0,7	0,2	2,5	6,9
Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanmalıdır	f	17	4	1	2	4	10	38
	%	2,8	0,7	0,2	0,3	0,7	1,6	6,2
Güçlü bir empati becerisi olmalıdır	f	0	0	1	0	1	3	5
	%	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2	0,5	0,8
Dış görünüşüne özen göstermelidir	f	2	1	1	1	0	3	8
	%	0,3	0,2	0,2	0,2	0,0	0,5	1,3
Meraklı, araştırmacı olmalı; gazete, dergi, kitap okumalıdır	f	3	1	0	0	1	1	6
	%	0,5	0,2	0,0	0,0	0,2	0,2	1,0
Güzel ahlâklı olmalıdır	f	29	4	5	4	5	22	69
	%	4,7	0,7	0,8	0,7	0,8	3,6	11,3
Sözüne güvenilir olmalıdır	f	5	2	1	0	0	7	15
	%	0,8	0,3	0,2	0,0	0,0	1,1	2,5
Yeniliğe ve gelişime açık olmalıdır	f	6	1	2	1	1	7	18
	%	1,0	0,2	0,3	0,2	0,2	1,1	2,9
Beden dilini iyi kullanmalıdır	f	3	1	0	0	0	1	5
	%	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,8
Toplam	f	230	51	50	46	45	189	611
	%	37,6	8,3	8,2	7,5	7,4	30,9	100,0

Öğretmenlerin algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken kişilik özelliklerinin öğretmenlerin branşlarına göre dağılımı ile ilgili bulgular tablo 7'de sunulmuştur. Tablodaki verilere göre, tüm branşlardaki öğretmenler tarafından “çevresine ve öğrencilerine davranışlarıyla model olmalıdır” davranışının birinci sırada tercih edilmesi oldukça anlamlı bulunmuştur. Zira öğretmenlerin öğrencilerine sürekli ne yapacağını söylemek yerine onlara davranışlarıyla model olma gerekliliğinin öğretmenlerce de belirtilmiş olması oldukça önemli görülmektedir. Örneklem grubundaki sınıf öğretmenleri tarafından ikinci sırada “çalışkan ve üretici olmalıdır” seçeneği tercih edilmişken, Türkçe-edebiyat öğretmenlerince “milletinin değerlerine, gelenek ve göreneklerine bağlı olmalıdır” seçeneği tercih edilmiştir. Bu iki branş dışındaki öğretmenlerce ikinci sırada “güzel ahlâklı olmalıdır” seçeneği tercih edilmiştir. Bu durum toplumun yitirmeye yüz tutan değerlerinin öğretmenlerce önemsendiğinin ve ancak güzel ahlâk sahibi öğretmenlerce; güzel ahlâklı,

milletin değerlerine gelenek, göreneklerine sahip çıkan öğrenciler yetiştirebileceğine olan inancın bir tezahürü olarak yorumlanmıştır.

Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken kişilik özelliklerinin öğretmenlerin branşlarına göre dağılımı ile ilgili bulgulara göre “beden dilini iyi kullanmalıdır” ve “güçlü bir empati becerisi olmalıdır” seçenekleri toplamda tüm branşlar tarafından en son iki sırada tercih edilmiş özelliklerdir. “Meraklı, araştırmacı olmalı; gazete, dergi, kitap okumalıdır” ve “dış görünüşüne özen göstermelidir” seçenekleri de yine öğretmenlerce son sıralarda tercih edilmiş diğer maddelerdir.

Öğretmen görüşlerine göre, öğretmenlerin sahip olması gereken kişilik özelliklerinden gazete-dergi okuması, entelektüel olması, iyi giyinmesi gibi özelliklerin son sıralarda çıkması, öğretmenlerce görünüşlerinden çok işlerini iyi yapmalarının daha çok önemsendiği şeklinde yorumlanmıştır. Çalışkan (2003:83) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinin motivasyonu artırıcı uyarıcılar kullanmadıkları; yani sık sık kıyafet değiştiremedikleri, güzel koku vb. şeyler kullanmadıkları, ancak cinsiyete bağlı olarak bayan ve Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin sık sık kıyafet değiştirdikleri ve güzel koku vb. şeyler kullandıkları tespit edilmiştir. Genç (2007) de yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin ideal bir öğretim elemanının kılık kıyafetiyle pek ilgilenmedikleri diğer bir ifadeyle “kılık kıyafetine dikkat etmeli” özelliğinin bir öğretim elemanının etkililiğini çok değiştirmediğini ortaya koymuştur. Bahsedilen araştırmaların bulguları bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Algılarına Göre Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Meslekî Yeterlilik Özelliklerinin Öğretmenlerin Branşlarına Göre Dağılımı

Etkili Öğretmende Bulunması Gereken Meslekî Yeterlilik Özellikleri		Branşlar						Toplam
		Sınıf	Türkçe -Ede.	Mat .	Fen ve Tek.	Sos.-Tarih	Diğer	
Sınıfını iyi yönetmeli, sınıf içi düzeni ve disiplini sağlayabilmelidir	f	56	18	13	15	13	50	165
	%	9,2	2,9	2,1	2,5	2,1	8,2	27,0
Öğrencilerinin bireysel farklılıkların keşfedebilmeli ve her birinin öğrenme hızı ve biçimine uygun öğrenme imkânı sağlamalıdır	f	47	8	7	5	9	35	111
	%	7,7	1,3	1,1	,8	1,5	5,7	18,2
Derslerine planlı ve hazırlıklı girmelidir	f	80	7	15	13	9	46	170
	%	13,1	1,1	2,5	2,1	1,5	7,5	27,8

Öğrencilerini derste aktif kılacak stratejileri benimsemelidir	f	7	3	0	2	4	4	20
	%	1,1	0,5	0,0	0,3	0,7	0,7	3,3
Kendisini ve bilgilerini güncellemelidir	f	12	6	5	3	2	21	49
	%	2,0	1,0	0,8	0,5	0,3	3,4	8,0
Derslerine zamanında girmelidir	f	8	2	3	0	2	7	22
	%	1,3	0,3	0,5	0,0	0,3	1,1	3,6
Ekip ruhuna sahip olmalıdır, takımla (okulun diğer çalışanlarıyla) iyi ilişkiler kurmalıdır	f	4	1	1	0	1	0	7
	%	0,7	0,2	0,2	0,0	0,2	0,0	1,1
Okulun her türlü etkinliğine katılmalıdır	f	4	1	1	0	0	2	8
	%	0,7	0,2	0,2	0,0	0,0	0,3	1,3
Öğrencilerinin içinde bulunduğu gelişim dönemlerinin özelliklerini bilmeli ve durumlarına uygun davranış geliştirmelidir	f	4	2	0	1	4	7	18
	%	0,7	0,3	0,0	0,2	0,7	1,1	2,9
Bilgi teknolojilerini derslerinde yeteri kadar kullanmalıdır	f	2	0	0	1	0	2	5
	%	0,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,3	0,8
Öğrencilerini tanımalı ve yeteneklerine uygun alanlara yönlertme yapabilmelidir	f	4	1	2	2	0	5	14
	%	0,7	0,2	0,3	0,3	0,0	0,8	2,3
Sınıf içi pekiştireçleri (ödül ve ceza) yerinde kullanabilmelidir	f	0	0	0	0	0	3	3
	%	0,0	0,0	,0	0,0	0,0	0,5	0,5
Öğrencilerini objektif olarak değerlendirebilmelidir	f	2	2	3	4	1	7	19
	%	0,3	0,3	0,5	0,7	0,2	1,1	3,1
Toplam	f	230	51	50	46	45	189	611
	%	37,6	8,3	8,2	7,5	7,4	30,9	100,0

Tablo 8’de öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken *meslekî yeterlilik* özellikleriyle ilgili olarak çalışmaya katılan öğretmenlerin branşlarına göre tercih sıraları ve bu tercihlere katılım yüzdeleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde, “derslerine planlı ve hazırlıklı girmelidir (toplamda % 27,8)”, “sınıfını iyi yönetmeli, sınıf içi düzeni ve disiplini sağlayabilmelidir (toplamda % 27)” ve “öğrencilerinin bireysel farklılıkların keşfedebilmeli ve her birinin öğrenme hızı ve biçimine uygun öğrenme imkânı sağlamalıdır (toplamda

% 18,2)” seçenekleri tüm branşlar tarafından en çok tercih edilen seçenekler olmuştur. Korkmaz’ın yaptığı araştırmada da (2007), öğretmenlerin kendilerinin sınıf yönetimi becerilerini değerlendirmelerinin sınıf veya branş öğretmeni olmalarına göre farklılık göstermediği ortaya konulmuştur.

Tüm öğretmenlerce en son sıralarda “sınıf içi pekiştireçleri (ödül ve ceza) yerinde kullanabilmelidir (toplamda % 5)” ve “bilgi teknolojilerini derslerinde yeteri kadar kullanmalıdır (toplamda % 0,8)” davranışları seçilmiştir. Bulgular incelendiğinde diğer seçeneklerle ilgili olarak da öğretmenlerin tercih sıralarının farklılaşmadığı görülmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken meslekî yeterlilik ile ilgili davranışların önem sıralarının anlamlı olarak farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Algılarına Göre Etkili Bir Öğretmende Bulunması Gereken Öğrenciye Karşı Tutum Özelliklerinin Öğretmenlerin Branşlarına Göre Dağılımı

Etkili Öğretmende Bulunması Gereken Öğrenciye Karşı Tutum İle İlgili Özellikler		Branşlar						Toplam
		Sınıf	Türkçe-Ede.	Mat.	Fen ve Tek.	Sos.-Tarih	Diğer	
Öğrencisini her yönüyle tanımalıdır	f	92	12	12	15	10	51	192
	%	15,1	2,0	2,0	2,5	1,6	8,3	31,4
Öğrencilerini küçümsememeli, alay etmemelidir	f	4	0	4	5	4	7	24
	%	0,7	0,0	0,7	0,8	0,7	1,1	3,9
Öğrencilerini sevmeli, sevdiğini hissettirmelidir	f	56	14	9	7	11	42	139
	%	9,2	2,3	1,5	1,1	1,8	6,9	22,7
Öğrencileri arasında ayırım yapmamalıdır	f	7	2	4	5	2	14	34
	%	1,1	0,3	0,7	0,8	0,3	2,3	5,6
Öğrencilerini notla tehdit etmemelidir	f	6	2	1	0	1	8	18
	%	1,0	0,3	0,2	0,0	0,2	1,3	2,9
Öğrencilerine karşı iyi bir dinleyici olmalıdır	f	1	0	0	0	1	4	6
	%	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,7	1,0
Öğrencilerinin problemleri ile ilgilenmelidir	f	0	1	0	1	0	2	4
	%	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,3	0,7
Öğrencilerine verdiği sözleri tutmalıdır	f	4	0	3	2	0	10	19
	%	0,7	0,0	0,5	0,3	0,0	1,6	3,1
Öğrencilerini kendi çocukları gibi değerlendirmelidir	f	24	7	4	4	2	11	52
	%	3,9	1,1	0,7	0,7	0,3	1,8	8,5
Öğrencilerinin kendilerine özgü düşüncelerini ortaya koyabilmeleri için onlara fırsat vermelidir	f	6	5	6	1	7	15	40
	%	1,0	0,8	1,0	0,2	1,1	2,5	6,5
Öğrencilerine bilgi aktaran değil, onları bilgiye ulaştıran olmalıdır	f	30	8	7	6	7	25	83
	%	4,9	1,3	1,1	1,0	1,1	4,1	13,6
Toplam	f	230	51	50	46	45	189	611
	%	37,6	8,3	8,2	7,5	7,4	30,9	100,0

Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken öğrenciye karşı tutum özelliklerinin öğretmenlerin branşlarına göre dağılımı ile ilgili bulgular tablo 9’da sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, “öğrencisini her yönüyle tanımalıdır” ve “öğrencilerini sevmeli, sevdiğini hissettirmelidir” seçeneklerinin tüm branşlar tarafından birinci ve ikinci sırada tercih edildiği görülmektedir. Tüm branşlardaki öğretmenler tarafından, öğretmenin öğrencisini sevmesinin ve tanınmasının öneminin bu şekilde ortaya konulması oldukça önemli bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. “Öğrencilerinin problemleri ile ilgilenmelidir” ve “öğrencilerine karşı iyi bir dinleyici olmalıdır” seçenekleri de tüm branşlardaki öğretmenler tarafından son iki sırada tercih edilmiştir. Diğer seçeneklerde de durum çok farklı değildir ve öğretmen algılarına göre öğretmenlerin sahip olmaları gereken öğrenciye karşı tutum özellikleri ile ilgili sıralama branşlara göre farklılaşmamaktadır. Kırkkaya’ya göre de (2006), öğretmenlerin, etkililiğine ilişkin görüşleri; yaş, mesleki kıdem, çalışmakta oldukları okulun bulunduğu yer, hizmet öncesinde mezun oldukları yükseköğretim programı ve branş değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Kırkkaya’nın bu bulgusu, çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuçlar

1.Öğretmenlerce “alandaki yeterli bilgiye sahip olma” ve “bildiklerini öğrencilerine aktarabilme” alan bilgisi grubunda en önemli iki değer olarak görülmektedir. “Öğrencilerini nesnel olarak değerlendirebilecek ölçme-değerlendirme bilgisine sahip olmalıdır” seçeneği bu bölümdeki sıralamanın en sonunda yer alan davranıştır.

2.Öğretmen algılarına göre, etkili bir öğretmende bulunması gereken kişilik özelliklerinden “çevresine ve öğrencilerine davranışlarıyla model olmalıdır” ve “güzel ahlaklı olmalıdır” özellikleri daha önemli görülmektedir. Bu bölümde en etkisiz davranışlar olarak “güçlü bir empati becerisi olmalıdır” ve “beden dilini iyi kullanmalıdır” seçenekleri yer almıştır.

3.Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken meslekî yeterlilik özellikleriyle ilgili çalışmaya katılan öğretmenlerin, tercih sıraları ve bu tercihlere katılım yüzdelerine göre; “derslerine planlı ve hazırlıklı girmelidir”, “sınıfını iyi yönetmeli, sınıf içi düzeni ve disiplini sağlayabilmelidir” ve “öğrencilerinin bireysel farklılıkların keşfedebilmeli ve her birinin öğrenme hızı ve biçimine uygun öğrenme imkânı sağlamalıdır” özelliklerini daha önemli bulmaktadırlar.

4.Öğretmenlere göre etkili bir öğretmende bulunması gereken öğrenciye karşı tutumla ilgili en önemli özellik “öğrencilerini her yönüyle tanımalıdır” özelliğidir. İkinci önemli özellik, “öğrencilerini sevmeli ve sevdiğini hissettirmelidir” özelliği iken; üçüncü sırada “öğrencilerine bilgi aktaran değil, onları bilgiye ulaştıran olmalıdır” özelliği tercih edilmektedir.

5.Öğretmenlerin branşlarına göre, etkili bir öğretmende bulunması gereken alan bilgisiyle ilgili davranışların önem sıraları anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

6.Öğretmen algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken kişilik özellikleri davranışlarının önem sıraları öğretmenlerin branşlarına göre, genel olarak farklılaşmamaktadır.

7.Öğretmenlerin algılarına göre etkili bir öğretmende bulunması gereken meslekî yeterlilik ile ilgili davranışların önem sıralarının branşlara göre anlamlı olarak farklılaşmadığı gözlenmiştir.

8.Öğretmen algılarına göre öğretmenlerin sahip olmaları gereken öğrenciye karşı tutum özellikleri ile ilgili sıralama öğretmenlerin branşlarına göre farklılaşmamaktadır.

ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan veriler ışığında aşağıdaki öneriler getirilebilir:

1.Öğretmen algılarına göre “kişilik”, “meslekî yeterlilik”, “öğrenciye karşı tutum” ve “alan bilgisi” olarak gruplandırılmış olan etkili öğretmen davranışlarının öğretmenlere kazandırılması için hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Ayrıca, etkili sınıf yönetimi için öğretmenlerin tecrübe kazanmasını beklemenin, eğitim ve öğretim hedeflerine ulaşmada sorunlar doğuracağından hareketle, teori ve uygulama arasında paralellikler kurularak üniversitelerin eğitim fakültelerinde bu davranışların kazandırılması yönünde programlar/ ders içerikleri düzenlenebilir.

2.Etkili öğretmenlerin yetiştirilmesi için kitle iletişim araçlarından en iyi şekilde yararlanılabilir.

3.Performans değerlendirme kriterleri ile etkili öğretmenler tespit edilip ödüllendirilerek tüm öğretmenlerin etkili olması yönünde teşvik sağlanabilir.

4.Öğretmen atamalarında yazılı sınav yanında mülakat sınavları da yapılarak, öğretmen adayları içerisinde etkili öğretmen davranışlarına sahip olanların öncelikli olarak atanması sağlanabilir.

5.Benzer araştırmalar farklı örneklem grupları üzerinde yinelenerek, etkili öğretmen davranışlarının genel olarak tespiti yapılabilir ve bu davranışların öğretmenlere ve öğretmen adaylarına kazandırılması yönünde eğitim etkinlikleri düzenlenebilir. Millî Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumunca etkili öğretmen yetiştirmeye hizmet eden bilimsel çalışmaların geliştirilmesi ve desteklenmesini için işbirliği yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme (Dördüncü baskı)*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Ağaoğlu, E., (2002). Sınıf Yönetimi. (Ed. Z. Kaya) *Sınıf yönetimi ile ilgili genel olgular*. Ankara: Pegem-A Yayınları
- Balcı, A. (1993). *Etkili okul: Kuram, uygulama ve araştırma*. Ankara: Erek Ofset.
- Başar, H. (1994). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Şafak Matbacılık Ltd. Şti.
- Blanton, L. vd. (2003). Conceptions of beginning teacher quality: Models of conducting research. (COPSESDocument Number RS-6). Gainesville, FL: University of Florida, Center on Personnel Studies in Special Education. [Online]: <http://www.copsse.org> adresinden 20.05.2008 tarihinde indirilmiştir.
- Brophy, J. E. & Alleman, J. (1991). Activities as instructional tools: A framework for analysis and evaluation. *Educational Researcher*, 20, 9 – 23.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Veri analizi elkitabı*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Çalışkan, N. (2003). ‘Sınıf öğretmenlerinin sözel olmayan iletişim davranışlarının değerlendirilmesi’, yayınlanmamış doktora tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çeliköz, N. ve Çetin, F. (2004). Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, (162). [Online] <http://yayim.meb.gov.tr> adresinden 28 Mayıs 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Darling & Hammond, L.(1999). Teacher quality and student achievement: A review of state policy evidence. Retrieved October 12, 2001, from the National Commission on Teaching and America's Future. [Online]: <http://www.tc.edu/nctaf/publications/index.html> adresinden 20 Şubat 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Demirbolat, Ottekin, A. (1999). Demokrasi ve demokratik eğitim, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (5)18: 229-240
- Demirel, Ö. (1999). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık
- Genç, S.Z. (2007). Öğrenci algılarına göre ideal bir öğretim elemanında bulunması gereken özellikler. *Milli Eğitim Dergisi* 173: 210-218.
- Güçlü N. (2000). Öğretmen davranışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 147:21-23.
- Jeans, A. B. (1995). Teacher education: An international research agenda. *World Conference on Teacher Education*. İzmir: 9 Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Kasatura, İ. (1991). *Okul başarısından hayat başarısına*. İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.
- Kırkkaya, D. (2006). ‘İlköğretim okullarındaki öğretmenlerin etkililiğini etkileyen etkenlerin öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi (Ordu ili örneği)’, yayınlanmamış yüksek lisan tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kırşehir MEM. (2009). 2010-2014 *Stratejik plan kitapçığı*, Kırşehir.
- Küçükahmet, L. (2003). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Korkmaz, N. (2007). ‘İlköğretim okullarında etkili sınıf yönetiminde öğretmen davranışlarının incelenmesi İstanbul-Tuzla İlköğretim Okullarında pilot bir araştırma’, yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oğuzkan, F. (1989). *Orta dereceli okullarda öğretim*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Richmond, V. & McCroskey, J. (1995). *Nonverbal behaviour in interpersonal relations* (3rd ed.). Boston: Allyn and Bacon.

- Sönmez, V. (1992). Öğretmenlerin Sınıf İçi Etkinlikleri, H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara, (2) 8, 32-39.
- Wenglinsky, H. (2000). How teaching matters: Bringing the classroom back into discussions of teacher quality. Princeton, NJ: Educational Testing Service, PolicyInformation Center. (ERIC Document Reproduction Service No. ED447128).
- Woolfolk A. (1998). *Educational psychology*, Boston: Allyn and Bacon.

SUMMARY

On the base of teachers' perceptions, determining necessary qualifications that an effective teacher should have and their importance levels have been the main aim of this research.

In the context of this main aim, the questions below have been tried to be answered :

1.How is the dispersion related with the qualifications which an effective teacher should have according to his or her perceptions?

2.What kind of dispersion has been seen among the teachers' branches on the base of the qualifications which an effective teacher should have according to his or her perceptions?

In this descriptive research in which necessary qualifications for an effective teacher have been tried to be determined, scanning model has been used to bring up the present situation.

The teachers working in Kırşehir city center have been the environment for this research.A specific sample hasn't been indicated because all the environment has been tried to be reached.There has been 611 teachers in the working group.

There have been lots of branches in the working group of teachers. So, some branches which are very similar to each other have been classified.For example, maths teachers at primary school and maths teacher at high school have been evaluated in the same group.In the same way, turkish teachers at primary school - turkish literature teachers at high school and science and technology teachers at primary school- physics,chemistry, biology teachers at high school have been evaluated in the same group.On the other hand, some branch teachers whose numbers are very small numerically have been shown in the "others" choice.Distribution of the teachers existing in this sample have been given in Table 1 in terms of their branches.After grouping, distribution of the teachers in this working group according to their branches has been formed like this, as it has been seen in Table 1 : 37,6% of all teachers in the group are class teachers, 8,3 % are Turkish-Literature teachers, 8,2 % are Maths teachers and 30 % are the teachers in other branches.

In order to collect data for the research, 150 teachers, who have been working in Kırşehir city center, have been asked to write down item by item necessary attitudes which an effective teacher should have. All the written expressions have been read and evaluated by the researcher. Resembling items have been extracted and necessary qualifications, which an effective teacher should have, have been grouped as “personality”, “professional sufficiency”, “attitude towards the students”, “branch knowledge”. The questionnaire which investigates necessary qualifications for being an effective teacher has been formed by asking 11 questions related with attitude towards the students and 6 questions related with branch knowledge. Then, it's been asked to the teachers in the sample group to put the questions in order in their own groups according to their importance. (For example, the questions related with personality have been put in order from 1 to 16 according to their importance. In the same way, the questions related with branch knowledge have been enumerated from 1 to 6.) The questionnaire has been explained and applied to the teachers by the researcher on her own.

The data have been analysed by using SPSS programme in computer. First of all, frequency of preference orders and the percentages for every question have been determined to reveal the orders of importance of the behaviour in which the teachers in the working group believe that any effective teacher should have.

The preference orders have been classified according to the branches in order to reveal how the necessary qualifications of being an effective teacher distribute. In addition to this, by using K-Square Test, according to the branches in the teachers' working group, meaningfulness of the differences among the preference orders of the behaviour that the teachers believe an effective one should have has been searched. During this searching process, it's been seen that the cell value which is less than 0,5 has been more than 20 percent. Combining the questions is not a suitable way when we think about the aim of this measurement. So, it's been thought that using frequency and percentage values, instead of using K-Square values, will be more suitable. For this reason, only percentage and frequency values have been shown in the tables and all the interpretations have been done on these statistical operations.

At the end of the survey, those findings have been reached: Having the sufficient knowledge on the branches and transforming this knowledge to the students have been seen as the most important two values in branch knowledge group by the teachers. According to the teachers' perceptions, under the heading of personality qualifications, “A teacher must be a model to his/her environment with his/her behaviour” and “A teacher must be well-behaved” sentences have been seen as more important than the others. Under the heading of professional sufficiency qualifications, it's been revealed that the sentences of “a teacher must be planned and ready for the lecture before he/she comes in the class”, “a teacher must direct the class well and ensure the order and discipline of the class”, “a teacher must discover individual differences among his/her students and provide the most suitable learning opportunities according to their learning capabilities” have been seen much more important than the others. Under the

topic of behaviour towards the students, the qualification of “A teacher must be aware of all aspects of his/her students” has been accepted as the most important one. As the qualification of “A teacher must love his/her students and make them feel”. Has been the secondaryly important, thirdly important qualification has been preferred as “A teacher must be the person who helps his/ her students to reach the knowledge, not the person who transforms it”.

The importance orders of the behaviour in the groups of teachers’ “personality”, “professional sufficiency”, “attitudes towards the students”, and “branch knowledge” for being an effective teacher in terms of teachers’ perceptions haven’t differentiated meaningfully.